



## **Advies Klimaatraad Antwerpen: Effectief klimaatbeleid is ook sociaal beleid Bijeenkomst 12 juni 2024**

De Klimaatraad kwam op 12 juni 2024 bijeen om een sociaal rechtvaardige aanpak van het klimaatbeleid te bespreken. Tijdens de bijeenkomst hebben Tim Goedemé, werkzaam bij de Universiteit Antwerpen, en Geert Vielfont, namens de stad Antwerpen, een presentatie gegeven over de ontwikkelingen en reeds lopende maatregelen van de stad om kwetsbare groepen te ondersteunen en hoe sociaal beleid en klimaatbeleid aan elkaar gekoppeld kunnen worden. Zij introduceerden onder andere de impact van sociaaleconomische uitdagingen die gepaard gaan met de klimaattransitie. Zo raken klimaatverandering en overschrijding van andere planetaire grenzen, zoals biodiversiteitsverlies, luchtvervuiling, etc. alle deelnemers in de maatschappij door bijvoorbeeld veranderingen in de leefomgeving, gezondheid en levensverwachting en veiligheid. Echter draagt niet iedereen even veel bij aan het probleem en ervaart niet iedereen dezelfde gevolgen.

Flankerend beleid is daarom aangewezen, maar kan ook ongelijkheid verder in de hand werken. Ondersteunende beleidsinstrumenten hebben het risico om voornamelijk de hogere inkomensgroepen ten goede te komen, terwijl het belasten volgens principes van 'de vervuiler betaalt' de lage inkomens relatief hard kan raken. Een sociaal rechtvaardige transitie vereist een visie hiertoe met betrekking tot het herverdelingsvraagstuk, waarbij armoede en ongelijkheid niet verder toenemen en waarbij opportuniteiten om armoede en problematische vormen van ongelijkheid te verminderen maximaal worden benut. Andere mogelijkheden voor ontwikkeling of voor bestrijding van armoede of ongelijkheid mogen hierbij niet gecompromitteerd worden.

Inzetten op effectief klimaatbeleid is daarom rechtvaardig voor hen die zich minder kunnen weren tegen de verandering of die in de toekomst met hevigere gevolgen te kampen krijgen. Dit geldt zeker voor Antwerpen, waar relatief meer kwetsbare huishoudens wonen, het gemiddeld inkomen lager is en het aandeel kinderen geboren in een kansarm gezin hoger is dan het Vlaamse gemiddelde. De meeste huurders op de private huurmarkt vallen in het eerste of het tweede inkomenskwintiel en besteden meer dan een derde van het inkomen aan wonen. De gevolgen van de klimaatverandering raken armere huishoudens ook harder. Zo geldt in Antwerpen bijvoorbeeld dat het percentage inwoners dat blootgesteld wordt aan sterke hittestress in een wijk groter is naarmate het mediaan inkomen van de wijk lager ligt.

Vanaf 2027 zal het EU emissiehandelssysteem (ETS) voor directe uitstoot door gebouwen, transport en enkele andere sectoren volledig operationeel zijn (geleidelijke opstart in 2025). Dit ETS2 heeft als doel emissies te reduceren met 42% in 2030 ten opzichte van 2005, en heeft een richtprijs van maximaal € 45,- per ton CO<sub>2</sub> in de eerste drie jaar van haar implementatie. Een deel van de inkomsten kan worden ingezet via het Europese Sociaal Klimaatfonds, waarvoor België in overleg met de regio's tegen 2025 een Sociaal Klimaatplan moet indienen. Dit fonds heeft het potentieel om ook voor de stad een hefboom te zijn voor een sociaal rechtvaardige klimaattransitie mits er rekening wordt gehouden met een rechtvaardige inzet en verdeling van de inkomsten van ETS2. Er bestaat immers een risico dat op termijn de armste huishoudens de grootste netto bijdragers worden aan de ETS2. Rechtvaardig beleid vereist daarom niet enkel dat mensen met een laag inkomen worden gecompenseerd voor de meerkost van ETS2 en worden geholpen om hun emissies te verminderen, maar ook dat ze dat minstens even snel als gemiddeld kunnen doen.

Stad Antwerpen investeert vandaag al in een sociaal rechtvaardige klimaattransitie. Verschillende instrumenten, zoals het Noodkoopfonds en de energiescans, ondersteunen ook



huishoudens in meer kwetsbare posities in de klimaattransitie door hen praktisch te ontzorgen en financiële drempels weg te nemen. Dergelijke aanpak loont, maar is ook tijdsintensief en vergt een intensieve samenwerking op verschillende beleidsdomeinen.

Zorgen dat iedereen meekan in de klimaattransitie zou hand in hand kunnen gaan met specifiek en ambitieus beleid **gericht op financiële en praktische ontzorging met een systematische aanpak**. Daarvoor zijn er linken met deze transitie in:

- Actief arbeidsmarktbeleid dat schokken en verschuivingen op de arbeidsmarkt door beleid gericht op het behalen van biodiversiteits- en klimaatdoelstellingen en technologische verandering weet op te vangen;
- Een sterke sociale zekerheid en eerlijke fiscaliteit, verruimd met bescherming tegen nieuwe sociale risico's;
- Blijvend inzetten op een inclusieve samenleving. Hoe minder armoede en ongelijkheid, hoe eenvoudiger een sociaal rechtvaardige transitie te bereiken is.

De Klimaatraad brengt op eigen initiatief advies uit over de mogelijke doorontwikkeling van de huidige werking.

### **Advies**

Het advies van de klimaatraad kan samengevat worden in vier aanbevelingen:

#### **Advies 1. Ondersteun de meest kwetsbaren met effectief sociaal beleid als onderdeel van rechtvaardig klimaatbeleid zodat zij goed mee kunnen in de klimaattransitie.**

Kwetsbare inwoners zijn een relatief groter deel van hun inkomen kwijt aan energie en vervoer en het is lastiger voor hen om over te stappen op duurzame alternatieven. De kosten voor het gebruik van fossiele producten onder het aankomende ETS2 zal voor hen ook relatief zwaarder wegen. Hoewel deze kwetsbare groepen een kleinere ecologische voetafdruk hebben dan groepen met hogere inkomens, is het belangrijk hen te ondersteunen om de transitie te maken. Dit moet gebeuren met gepaste maatregelen voor verschillende doelgroepen (bv. met betrekking tot huisvesting en energie is differentiatie vereist tussen huurders in sociale huisvesting, kwetsbare huurders in privéwoningen en huiseigenaars met een laag inkomen of vermogen). De begeleiding en ontzorging van minder zelfredzame burgers leidt tot een impactvolle verandering en zorgt dat ze niet achter raken in de transitie.

Tegelijkertijd komen er nieuwe middelen in het Europees Sociaal Klimaatfonds vanuit de opbrengsten van het ETS2. Deze middelen moeten ingezet worden om kwetsbare inwoners te ondersteunen. Het fonds geeft de opportuniteit om sociaal beleid te voeren dat ook een sterk klimaatbeleid is. Het is belangrijk dat de stad mee weegt op de regionale en nationale besluitvorming over het Belgisch Sociaal Klimaatplan. Richt deze middelen specifiek in voor (projecten gericht op) groepen die de grootste ondersteuning nodig hebben. Dit versnelt de transitie doordat meer bewoners baat ondervinden van genomen maatregelen of zelf maatregelen kunnen nemen. Zorg voor voldoende differentiatie in het sociaal beleid ter ondersteuning van hen die zelf niet voldoende middelen kunnen bijleggen om noodzakelijke investeringen te bekostigen.



## **Advies 2. Zet in op sterk klimaatbeleid als randvoorwaarde voor een sterk en rechtvaardig sociaal beleid.**

De resultaten van effectief klimaatbeleid komen iedereen ten goede en helpen in het bijzonder kwetsbare groepen die vaak in wijken en woningen wonen die kwetsbaarder zijn voor de gevolgen van klimaatverandering. Maatregelen voor het vergroenen van de stad, verduurzaming van de energievoorziening en renovatie van het patrimonium verbeteren ook de luchtkwaliteit, de gezondheid en het woongenot van alle inwoners. Personen met een hoger inkomen hebben over het algemeen een hogere ecologische voetafdruk in hun consumptiepatroon. Impactvolle maatregelen kunnen dus met groter succes op deze hogere inkomens worden afgestemd. Anderzijds is het van cruciaal belang dat kwetsbare doelgroepen niet nog verder achter geraken en bijvoorbeeld een nog groter deel van hun inkomen kwijt zijn aan energie of voedsel, omdat zij minder daadkrachtig duurzame keuzes kunnen maken. Stimuleer hen die het kunnen dragen door financiële prikkels en handhaving van aangescherpte normering en ondersteun hen die moeite hebben om te volgen met de klimaattransitie.

Om de doelstellingen met betrekking tot energiezuinige huisvesting voor alle woningen tegen 2050 te behalen, is een systematische aanpak vereist. De stad zou daarom een plan van aanpak moeten uitwerken met concrete becijferde stappen en tussentijdse doelstellingen die samen garanderen dat tegen 2050 alle woningen aan de Vlaamse Codex Wonen én klimaatdoelstellingen voldoen. Dit plan moet een gedifferentieerde aanpak van financiële en praktische ontzorging bevatten, aangepast aan elke doelgroep, en moet rekening houden met de materiële, financiële en praktische vereisten om de doelstellingen te kunnen bereiken. Aan het plan moet een geschikt monitoringsinstrument zijn gekoppeld, dat toelaat de voortgang en resterende kloof met betrekking tot de doelstellingen kwantitatief en kwalitatief op een tijdige manier op te volgen.

## **Advies 3. Kies voor een geïntegreerde blik vanuit beleidsdomeinen om rechtvaardig klimaatbeleid maximaal te stimuleren.**

Een collectieve aanpak van impactvolle klimaatmaatregelen in combinatie met andere beleidsdomeinen kan meerdere uitdagingen tegelijkertijd aanpakken. Een gebundelde aanpak op vlak van wonen, energie en sociaal beleid kan hierbij exponentiële klimaatwinsten opleveren. Ook kan bijvoorbeeld financiële ondersteuning voor het gebruik van openbaar vervoer of deelvervoer bijdragen aan de klimaatdoelstellingen door de luchtvervuiling terug te dringen, het wagenpark te elektrificeren en tegelijkertijd de vervoersarmoede terugdringen. En bedrijfsmodellen gericht op gebruik in plaats van bezit van producten zorgen voor kwalitatief hoogwaardige producten met een lagere ecologische voetafdruk over de gehele levensduur.

Collectieve oplossingen zoals warmtenetten, meer publiek groen en openbaar vervoer kunnen kosten en rendement over een grote groep bewoners verdelen, waardoor meer personen mee kunnen profiteren van de investeringen. Daarnaast kan ook gedacht worden aan investeren in bijkomende en nieuwe sociale woningen. Deze nieuwe woningen, met een lage klimaatvoetafdruk, dragen bij aan de klimaatdoelstellingen. Daarbij verlaagt het de wachtlijst op sociale woningen, biedt het toegang tot kwalitatieve woningen, en levert het een lage energierekening op voor lage inkomens.



#### **Advies 4. Benadruk het belang van klimaatmaatregelen in een informatieve campagne.**

De klimaattransitie resulteert in meer baten dan enkel het terugdringen van emissies. In de algemene perceptie worden vooral de negatieve elementen van klimaatmaatregelen benadrukt. Onduidelijkheden over de kosten van de transitie en door wie deze gedragen zullen worden, zorgen ervoor dat mensen minder geneigd zijn stappen vooruit te zetten. Maak inzichtelijke welke baten klimaatbeleid nog meer oplevert, zoals wooncomfort, verbetering van de gezondheid door betere luchtkwaliteit en verminderde hittestress, de beperking van economisch verlies in de toekomst en het potentieel om ecologische en sociale uitdagingen aan te pakken, bijvoorbeeld door meer openbaar groen aan te planten.